

Стан домінуючих мотивів навчання студентів на кафедрі пропедевтики педіатрії

For cite: Zdorov'ye Rebenka. 2017;12:188-92. doi: 10.22141/2224-0551.12.2.2017.99779

Резюме. На даний час проблема становлення висококваліфікованих фахівців набуває все більшого значення. Сучасне суспільство ставить до випускника вищого медичного навчального закладу особливі вимоги, серед яких важливе місце займають високий професіоналізм, активність, вміння співчувати, навички спілкування на основі взаєморозуміння, знання медичної етики і деонтології. Саме тому процес підготовки майбутніх фахівців в умовах сучасної освіти є досить складним процесом, який зумовлений багатьма чинниками. Проблема мотивації є однією з фундаментальних проблем навчання, а найважливішим параметром, який визначає ефективність процесу навчання студентів, є його особиста зацікавленість або мотивація навчання. В дослідженні брали участь студенти третього курсу Дніпропетровської медичної академії. У даній статті розглянуто сучасний стан проблеми навчально-професійної мотивації вітчизняних студентів і студентів-іноземців у процесі здійснення навчальної діяльності, а саме під час вивчення дисципліни «Пропедевтика педіатрії». Наведено результати дослідження основних, домінуючих мотивів навчання студентів третього курсу Дніпропетровської медичної академії, проведено аналіз домінуючих мотивів отримання вищої медичної освіти сучасними студентами, визначено ступінь їх важливості для кожного окремого студента. Виявлені відмінності в мотивах навчання вітчизняних студентів і студентів-іноземців. Результати дослідження основних груп мотивів професійної підготовки студентів і розподіл даних груп мотивів за ранговими значеннями можуть служити основою для подальшого дослідження, спрямованого на удосконалення процесу навчання і саморозвитку студентів, з урахуванням їх індивідуальних, особистісних якостей, рівня сформованості мотивів навчання.

Ключові слова: мотивація; мотиви навчання; студент; навчальна діяльність

Вступ

Інтеграція української медичної освіти в європейський простір пов'язана з потребою забезпечення більшої мобільності студентів і викладачів, підвищення конкурентоспроможності випускників на світовому ринку праці. Приєднання України у 2005 році до Болонської декларації та інтеграція в загальноєвропейський освітній простір вимагають докорінних змін у підходах до підготовки фахівців, зокрема студентів-медиків. Впровадження принципів доказової медицини, застосування нових технологій, використання фахівцем різноманітних знань і умінь у своїй повсякденній діяльності диктують нові умови до процесу навчання [16].

На сучасному етапі розвитку суспільство переживає серйозні соціально-економічні, моральні, духовні зміни, що супроводжуються значними змінами в сфері освіти. Процес навчання у вищому навчальному закладі для сучасної молоді людини — один із найважливіших періодів її життєдіяльності, особистісного зростання та становлення її як фахівця з вищою освітою. Саме тому найважливішою передумовою психологічної готовності студентів до професійної діяльності є формування стійкої системи мотивів навчання і мотиваційної сфери в цілому, від яких залежить особиста активність студентів у навчальному процесі та їх успішність у майбутній професійній діяльності.

Випускник медичного вузу повинен бути готовий до здійснення профілактичної, діагностичної, лікувальної, реабілітаційної, психолого-педагогічної, організаційно-управлінської та науково-дослідницької роботи [1]. Оволодіння зазначеними видами діяльності в процесі професійного навчання неможливе без сформованих у студентів мотивів здобуття глибоких і міцних медичних знань, умінь і навичок, без спрямованості на саморозвиток і самореалізацію в обраній сфері праці. З огляду на це важливим елементом освітнього процесу сучасного медичного вищого навчального закладу має стати розвиток у студентів мотивації до навчальної та професійної діяльності не тільки з точки зору здобуття знань і оволодіння навичками, а й з урахуванням включеності даної мотивації в контекст життєдіяльності сучасного лікаря, що має високу соціальну значимість для розвитку особистості і суспільства в цілому [2, 3].

Формування навчальної мотивації можна назвати центральною проблемою сучасної освіти, а рівень сформованості мотивів навчання є провідним показником результативності роботи будь-якого навчального колективу. Оскільки успішність сучасних студентів далека від ідеалу, а в основі будь-якої діяльності, включаючи і навчальну, лежать процеси мотивації, дане дослідження мотивів навчання є досить актуальним. Вивчення мотивів навчальної діяльності студентів також є важливим, тому що від мотиву, що присутній у студентів при навчанні, залежать їх ставлення до навчання, їх успішність, зацікавленість, а в подальшому і їх професіоналізм.

Розробка проблеми створення педагогічних умов для формування мотивації студентів є актуальною ще й тому, що вона висвітлює необхідність нових підходів до організації навчально-виховного процесу у вищій освіті, перегляду існуючих методів, форм і засобів навчання у медичному вузі, використання основних положень особистісно-орієнтованого підходу у процесі викладання певних дисциплін [14].

Поняття «мотивація» використовується в сучасній психології в двоякому сенсі: як визначення системи факторів, що детермінують поведінку особистості, і як характеристика процесу, який стимулює і підтримує поведінкову активність на певному рівні. Мотивацію, таким чином, можна визначити як сукупність причин психологічного характеру, що пояснюють поведінку людини, її спрямованість та активність [3].

Мотив — це сукупність внутрішніх спонукань до активності, заснованих в основному на усвідомлених потребах, на інтересі, уявленнях про цінності [4]. Мотив на відміну від мотивації — це те, що належить самому суб'єкту поведінки, є його стійкою особистісною властивістю. Іншими словами, мотив можна визначити як спонукання до діяльності, пов'язані із задоволенням потреб суб'єкта, сукупність зовнішніх або внутрішніх умов, що виклика-

ють активність суб'єкта і визначають її спрямованість; усвідомлювана причина, що лежить в основі вибору дій і вчинків особистості [3].

Навчальна мотивація визначається як окремий вид мотивації, включений у навчальну діяльність. Тому коли мова йде про навчальну мотивацію студента, ми перш за все повинні визначити, чому студент вибрав для себе навчання саме в медичному вузі. Як і будь-який інший вид, навчальна мотивація визначається цілою низкою мотивів навчання.

Дослідники навчально-професійної мотивації (Реан А.А., Якунін В.А., Бадмаєва Н.Ц.) виділяють в її структурі 7 основних мотивів: комунікативні мотиви (щоб знайомитися і спілкуватися з цікавими людьми та ін.), мотиви уникнення (щоб не відставати від друзів, уникнути осуду і покарання за погане навчання та ін.), мотиви престижу (щоб бути в числі кращих студентів та ін.), професійні мотиви (вчуся, тому що мені подобається обрана професія та ін.), мотиви творчої самореалізації (щоб дізнаватися нове, займатися творчою діяльністю та ін.), навчально-пізнавальні мотиви (щоб здобути глибокі і міцні знання та ін.), соціальні мотиви (бо здобути знання дозволять добитися всього необхідного) [7, 8].

Ряд досліджень, присвячених цьому питанню, виявив наступні основні мотиви вибору студентами медичної освіти: можливість піклуватися про стан свого здоров'я та здоров'я своїх близьких; бажання надавати допомогу людям, полегшувати їх страждання; престиж професії і традиції сім'ї; матеріальна зацікавленість [2, 7].

Дослідження мотивації навчання студентів Запорізького медичного університету показало, що найбільш вагомим мотивом до навчання серед даної групи студентів є можливість стати висококваліфікованими спеціалістами за допомогою знань, які вони здобувають в університеті. Також дуже важливими причинами навчання студенти назвали забезпечення успішності в майбутній професії і здобуття глибоких і міцних знань. Мотиви, які входять до групи зовнішньої мотивації, хоча і не були визначені як переважні для студентів перших курсів, але також були досить вираженими серед опитаних студентів. Зокрема, автором було виявлено, що для багатьох студентів дуже важливим є мотив отримання диплому, оціночний мотив, мотив отримання стипендії, схвалення родичів, повага викладачів [15].

Авторами Т.Г. Бохан та М.В. Шабаловською було виявлено, що найбільш актуальними для першокурсників є мотиви, пов'язані з адаптацією до навчальної діяльності, до вимог вузу, у студентів третього курсу — мотиви здобуття професійних знань, у випускників — мотиви, пов'язані з майбутньою роботою. Поряд із цими мотивами у багатьох студентів першого та шостого курсів

були виявлені мотиви, пов'язані з процесом самореалізації, розвитку особистості. Необхідно відзначити, що частка мотивів самореалізації була вірогідно більша у студентів шостого курсу, що, на думку авторів, відображає позитивну динаміку професійно-особистісного становлення студентів. Також було виявлено, що у студентів третього курсу мотиви самореалізації поступалися місцем мотивам, пов'язаними з комунікацією, розширенням кола знайомств [10].

Подібні дані отримані й іншими авторами. Н.С. Бахарева та Г.Ю. Шангиз, вивчаючи мотиваційний профіль студентів перших курсів медико-профілактичного факультету, виявили, що найбільш значимі серед студентів перших курсів є професійні мотиви, найменш значимі — мотив престижу та мотив уникнення невдачі. Необхідно відмітити, що мотив уникнення був вірогідно вищий у студентів медико-профілактичного факультету, ніж у студентів лікувального та педіатричного, що свідчить про орієнтацію перших не на досягнення успіху у навчанні, а на уникнення невдачі на початкових етапах навчання [11]. Н.С. Ткаченко не вивчала мотив престижу, а виявляла загальносоціальні мотиви — розуміння високої соціальної значимості вищої освіти. За її даними, на всіх курсах перше місце за значимістю займав професійний мотив. Друге місце на першому курсі було у пізнавального мотиву, але на подальших курсах на це місце вийшли загальносоціальні та комунікативні мотиви, витіснивши пізнавальний мотив на третє місце [12].

Дослідження Н.А. Клоктунової показали, що переважуючим у студентів-медиків є внутрішній соціальний мотив — можливість бути корисним. Переважання внутрішніх соціальних мотивів, вважає автор, обумовлено особливостями професії лікаря як професії соціономічного типу, тобто вибір даної про-

фесії обумовлений інтересом молодої людини до характеру та результатів праці, існуючими суспільними відносинами і потребами соціуму [13–15].

Таким чином, на основі аналізу наукової літератури можна зробити висновок про найважливішу роль розвитку мотивації навчання студентів у будь-якому сучасному вищому навчальному закладі, бо тільки на основі її високого рівня формування можливий ефективний розвиток професіоналізму, освіченості і культури особистості в цілому.

Метою даного дослідження було визначення рівня домінуючих мотивів навчання студентів третього курсу Дніпропетровської медичної академії.

Матеріали та методи

Дослідження проводилось на базі кафедри пропедевтики дитячих хвороб. У дослідженні брали участь 78 студентів III курсу (віком 20–21 рік), серед яких: 47 студентів з України, 16 студентів з Узбекистану та 15 студентів з арабських країн. Було використано методіку для діагностики навчальної мотивації студентів А.А. Реана, В.А. Якуніна, у модифікації Н.Ц. Бадмаєвої, що спрямована на визначення основних, домінуючих мотивів навчання студентів у вищому навчальному закладі [7]. Оцінка проводилася за п'ятибальною шкалою залежно від сили мотиву. Для обробки результатів було використано програму Microsoft Excel 2000. Дослідження проводилось за однакових умов. Тестування студентів було добровільним та анонімним.

Результати

Використовуючи модифіковану методіку діагностики навчальної мотивації студентів, нами було визначено середній рівень і рангове місце різних груп мотивів, що характеризують навчальний процес студентів третього курсу (табл. 1).

Таблиця 1. Структура мотивів навчання студентів III курсу медичної академії

Група мотивів	Студенти з України		Студенти з Узбекистану		Студенти з арабських країн	
	Середній бал	Рангове місце	Середній бал	Рангове місце	Середній бал	Рангове місце
Комунікативні мотиви	3,53	2	3,84	5	4,15	3
Мотиви запобігання невдачі	2,00	6	3,00	7	2,85	6
Мотиви престижу	2,61	5	3,72	6	3,84	7
Професійні мотиви	4,10	1	4,38	1	4,39	1
Мотиви творчої самореалізації	3,22	3	4,33	2	4,20	2
Навчально-пізнавальні мотиви	3,22	3	3,96	3	3,96	5
Соціальні мотиви	3,10	4	3,95	4	4,11	4

Аналіз даних табл. 1 дозволяє зробити висновки про те, що в мотиваційній структурі навчальної діяльності студентів усіх трьох груп провідне місце займають професійні мотиви, що пов'язані з прагненням студентів до отримання професійних знань і розвитку професійно важливих особистісних якостей, а також мотиви творчої самореалізації у студентів Узбекистану та арабських країн, пов'язані з прагненням до виявлення і розвитку своїх потенційних здібностей (друге рангове місце), і комунікативні мотиви у студентів з України, пов'язані з потребою в спілкуванні. Слід зазначити, що середні бали груп домінуючих мотивів навчання студентів мають високий і вищий від середнього рівні вираженості. Найменш значимими мотивами навчальної діяльності у студентів усіх груп виявилися мотиви уникнення невдачі і мотиви престижу (5-те — 7-ме рангові місця).

Необхідно відзначити, що поєднання домінуючих професійних мотивів з мотивами творчої самореалізації, а також з комунікативними мотивами є сприятливим для ефективного здійснення навчальної діяльності. Також сприятливим фактором є відсутність переважаючого у студентів мотиву уникнення невдачі, високі значення якого можуть привести до негативних емоцій у процесі навчання, низького рівня самостійності і нездатності самостійно організувати власне навчання.

Висновки

У результаті дослідження ми дійшли висновку, що незалежно від походження студентів домінуючі мотиви навчальної діяльності характеризують їх як особистостей товариських, комунікабельних, які легко встановлюють соціальні контакти; людей, які орієнтовані на здобуття професійних знань і оволодіння професійними навичками, а також особистостей, які не бояться труднощів, готових до ризику.

Результати даного дослідження основних груп мотивів професійної підготовки студентів можуть служити основою для подальшого удосконалення процесу навчання і саморозвитку студентів, з урахуванням їх індивідуальних, особистісних якостей. При цьому необхідно відзначити важливу роль, що відводиться саме викладачам перших клінічних кафедр (пропедевтики), тому що чим раніше буде сформована мотивація на професійну діяльність і саморозвиток у студентів, тим ефективнішим стане процес навчальної діяльності і, відповідно, більш ефективним буде її результат, адже студент у даному випадку буде максимально прагнути не тільки здобути професійні знання і засвоїти професійні вміння та навички, а й розвинути свої особистісні здібності.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів при підготовці даної статті.

Reference

1. Chizhkova MB. *The motives for choosing the medical profession and their interrelation with professional and significant qualities of the medical workers in first-year medical students. Sovremennye problemy nauki i obrazovaniya.* 2015;2. Available from: <https://www.science-education.ru/ru/article/view?id=21057> (in Russian).
2. Volobueva NM. *The features of motivation of educational activity, self-realization and responsibility of students.* Available from: <http://works.doklad.ru/view/Op1C94NqcgQ.html>. (in Russian).
3. Reshetniak IuG. *The development of educative motivation in five-year course students of high medical school in the course of discipline "Polyclinical Gynecology". Meditsina i obrazovanie Sibiri.* 2011;1. (in Russian).
4. Volchkova NI, Fediaeva MV. *The research of educational motivation's features among the students. Gumanitarnye nauchnye issledovaniia.* 2012;6. Available from: www.human.snauka.ru/2012/06/1431 (in Russian).
5. Varii MI. *Zagal'na psihologija [General psychology].* Kyiv: Tsentr uchbovovii literaturi; 2007. 967p. (in Ukrainian).
6. Onbysh TE, Sergeev NS. *The study of motivation of educational activity of students of the second course of medical and pharmaceutical faculties. Mezhdunarodnyi zhurnal eksperimental'nogo obrazovaniia.* 2013;4:212-4. (in Russian).
7. Rean AA, Kolominskii IaL. *Social'naja pedagogicheskaja psihologija [Social Pedagogical Psychology];* 2000. 416p. (in Russian).
8. Badmaeva NTs. *Vliianie motivacionnogo faktora na razvitiie umstvennykh sposobnostej [The influence of the motivational factor on the development of mental abilities].* Ulan-Ude: Izdatel'stvo VSGTU; 2004. 280p. (in Russian).
9. Balashova IuV. *The development of personal and cognitive area of students. Iaroslavskii pedagogicheskii vestnik.* 2009;2:59-68. (in Russian).
10. Bokhan TG, Shabalovskaia MV, Moreva SA. *The motivational readiness for professional and personal formation of medical students. Sibirskii psikhologicheskii zhurnal.* 2014;51:88-99. (in Russian).
11. Bakhareva NS, Shantyz Glu. *The features of motivation to education of the first-year students of medico-preventive department within discipline "Human anatomy, topographical anatomy". Mezhdunarodnyi zhurnal eksperimental'nogo obrazovaniia.* 2015;4:33-5. (in Russian).
12. Tkachenko NS. *The interrelation of students' self-regulation learning activity and their motivation for learning in the university. Molodoi uchenyi.* 2012;4:382-4. (in Russian).
13. Kloktunova N.A. *The dynamics of determinative motives for choosing a doctor's profession by medical students. Saratovskii nauchno-meditsinskii zhurnal.* — 2013;2(9); 333-7. (in Russian).
14. Pivtorak KV, Fedzhaga IV. *The formation of medical students' personality and motivation for learning. Medychna osvita.* 2011;4:28-31. doi: [org/10.11603/me.v0i4.1062](https://doi.org/10.11603/me.v0i4.1062). (in Ukrainian).
15. Ivanchenko O.Z. *The motivation of training activities for the first-year students of the medical department. Biomedical and biosocial anthropology.* 2016;26:192-5. (in Ukrainian).
16. Dmytryshyn B.Ja. *Psychological features of forming students' positive educational motivation. Problemy suchasnoi' psihologii.* 2015;27:137-150. (in Ukrainian).

Отримано 28.03.2017 ■

Ильченко С.И., Мишина Н.В., Ефанова А.А.

ГУ «Днепропетровская медицинская академия МЗ Украины», г. Днепр, Украина

Состояние доминирующих мотивов обучения студентов на кафедре пропедевтики педиатрии

Резюме. В настоящее время проблема становления высококвалифицированных специалистов приобретает все большее значение. Современное общество предъявляет выпускнику высшего медицинского учебного заведения особые требования, среди которых важное место занимают высокий профессионализм, активность, умение сочувствовать, навыки общения на основе взаимопонимания, знание медицинской этики и деонтологии. Именно поэтому процесс подготовки будущих специалистов в условиях современного образования является достаточно сложным процессом, который обусловлен многими факторами. Проблема мотивации является одной из фундаментальных проблем обучения, а важнейшим параметром, который определяет эффективность процесса обучения студентов, является его личная заинтересованность или мотивация учения. В исследовании принимали участие студенты третьего курса Днепропетровской медицинской академии. В данной статье рассмотрено современное состояние проблемы учебно-профессиональной мотивации отечественных студентов и студен-

тов-иностранцев в процессе осуществления учебной деятельности, а именно во время изучения дисциплины «Пропедевтика педиатрии». Представлены результаты исследования основных, доминирующих мотивов обучения студентов третьего курса Днепропетровской медицинской академии, проведен анализ доминирующих мотивов получения высшего медицинского образования современными студентами, определена степень их важности для каждого отдельного студента. Выявлены различия в мотивах обучения отечественных студентов и студентов-иностранцев. Результаты исследования основных групп мотивов профессиональной подготовки студентов и распределение данных групп мотивов по ранговым значениям могут служить основой для дальнейшего исследования, направленного на совершенствование процесса обучения и саморазвития студентов с учетом их индивидуальных, личностных качеств, уровня сформированности мотивов обучения.

Ключевые слова: мотивация; мотивы учения; студент; учебная деятельность

S.I. Ilchenko, N.V. Mishina, A.O. Efanova

State Institution "Dnipropetrovsk Medical Academy of Ministry of Health of Ukraine", Dnipro, Ukraine

Situation in dominant motives of students' training at the department of propaedeutic pediatrics

Abstract. Currently, the problem of the formation of highly skilled professionals has become increasingly important. Modern society imposes special requirements on a graduate medical school, among which the most important are professionalism, activity and ability to compassion, communication skills through understanding and knowledge of medical ethics and deontology. This is why the training of future specialists is a complicated process determined by many factors in modern education. The problem of the motivation is one of the basic problems in education, and the most important parameter, which determines the effectiveness of the learning process of students, is their personal interest or motivation to study. The third-year students of Dnipropetrovsk Medical Academy took part in the research. This article reviews the current state of the problem in educational and professional motivation of local and foreign students in the process of

learning activities, namely studying the subject "Propedeutic pediatrics". The results of researches on the main, dominant motives of teaching third-year students of Dnipropetrovsk Medical Academy were presented; the analysis of the dominant reasons for receiving higher medical education by modern students were analyzed; the degree of importance for each student had been determined. There were found differences between the educational motives of local and foreign students. The results of studying the main groups of motives for students' vocational training and distribution of these groups of motives by the rank values could serve as a basis for further study aimed at improving the quality of education and students self-development according to their individual, personal qualities, level of educational motives.

Keywords: motivation; educational motives; student; training activities